

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Bygd att vårda, kulturminnesvårdsprogram för Uppsala län, del 2: Kulturmiljöer i Tierps, Älvkarleby och Östhammars kommuner, Uppsala 1984

Historiska museets hemsida, <http://www.historiska.se/medeltidbild>

Jakobsson, Stiv och Kilström Bengt Ingmar, *Hållnäs kyrka, Upplands kyrkor 44*, Uppsala 1983. (UK)

Nilsson, Björn, Förslag

Upplandsmuseets arkiv UM:

1. Björn Nilsson, Åtgärdsprogram för utvändig restaurering och underhåll.
2. handlingar i topografiska arkivet. (UM):

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
Sen-medeltid	Hållnäs kyrka byggs som en rektangulär salkyrka i gråsten, utan torn. Den finns avbildad på en teckning av Johan Hadorph från 1683.	Bygd att vårda s 14 UK s 4
1475-1500	Valv- och väggmålningar utförs av målare ur den s.k. Tierpsgruppen.	www.historiska.se
1667	Kyrkan fick en ny predikstol. Den stora ljuskronan i koret skänkt av Emanuel de Geer omnämns.	UK s 5, 13
1724	Baron Charles de Geer på Lövestabruk erhöll patronatsrätt över kyrkan. Det innebar bl.a. byggnads- och underhållsskyldighet för kyrkan. Före 1741 lät de Geer bygga en läktare i kyrkan.	UK s 5 f
1731-32	En kyrkoräkning i Lövestabruks arkiv visar att omfattande arbeten på kyrkan utfördes 1731-32. Kyrkans spåntak och fasader renoverades. 9000 murtegel, 7 st nya dörrkarmar med dörrar och plattgångjärn levererades från Lövestabruks snickarverkstad. Kyrkan försågs med 10 nya fönsterkarmar med 28 bågar, i vindskuporna insattes 8 nya fönsterbågar.	UM, åtgärdsprogram
1741	De Geer lät uppsätta nytt altare och altaruppsats samt ny predikstol. De är utförda i senbarock av bildhuggaren Olof Gerdman och snickaren Erik Pihlström. På 1740-talet byggs även klockstapel på kyrkogårdens sydöstra hörn. Den byggs av byggmästaren på Lövestabruk.	UK s 5 UM, åtgärdsprogram
1850	Klockstapeln rivs.	UM, åtgärdsprogram

1851-54	Hållnäs kyrka byggs om till en korskyrka med ett åttkantigt centraltorn över korsmitten. Ritningar upprättades av arkitekt C. A. Setterberg och slutfördes av N. G. Anckarsvärd. Arbetet bekostades av baron de Geer på Lövestabruk. Av medeltidskyrkan lät man östra travén och en del av den andra travén från öster stå kvar. Tornet över korsmitten försågs med en klockvåning där de gamla klockorna från klockstapeln placerades. Invändigt vitmenades kyrkan och det höga tornet i korsmitten försågs med en putsad tegelkupol. Koret och altaret placerades i den nya västliga korsarmen. Sakristian placerades i västra korsarmens tresidiga avslutning, bakom altaret. Det medeltida altarskåpet och krucifixet bars upp på vinden. Tegelgolvet i gångarna höjdes en fot och sex gamla gravstenar lades ner under detta. Tornet hade oputsade tegelfasader. Kyrkans fasader i övrigt var slätputsade och vitkalkade med rosa lisener och listverk.	UK s 6, 15 UM, åtgärdsprogram
1854	En orgel inköps till kyrkan från Ockelbo kyrka.	UK s 6
1864	En ny orgel byggs av Åkerman och Lund och bekostas av patronus. Kyrkogården utvidgas.	UK s 7, 15
1921	Patronatsrätten upphör och församlingen får själv stå för underhållet.	UK s 7
1950	En stor restaurering genomförs efter ett förslag av arkitekt S. A. Söderholm. Koret med altare behölls i väster. De gamla bänkarna behölls men byggdes om för ökad komfort. Ett flertal bänkar avlägsnades för att få större öppen golvyta i koret. Även längst bak i kyrkan togs bänkar bort på platsen för det medeltida koret i öster. Nytt golv lades i bänkkvarteren. Elvärme installerades. De medeltida målningarna togs fram och konserverades av konservator Sven Carlsson, Gimo. För att målningarna inte skulle skymmas av läktare och orgelverk revs läktaren i öster. Orgeln placerades i stället i norra korsarmen på ett nybyggt, upphöjt podium, som tar hela norra korsarmen i anspråk. Läktarskranket från 1700-talet placerades på podiet som avgränsning mot korsmitten. 1700-talsfärgerna togs fram på altaruppsatsen, predikstolen och läktarskranket av konservator Sven Carlsson. Det medeltida triumfkrucifixets kristusbild placerades på östra väggen. Vidare sattes bevarade figurer från det medeltida altarskåpet upp på väggarna i den äldsta delen av kyrkan. Gravstenarna som på 1850-talet lades under tegelgolvet togs fram igen och lades i det medeltida koret.	UK s 8 ff UM
1954	Dopfunten konserveras av bildhuggaren Heino Raudsepp. Foten rekonstrueras i cement.	UM www.historiska.se
1956	Tornet som haft oputsad tegelfasad putsades och målades i ockragult. Även resten av kyrkan avfärgades i samma kulör. Arkitekt Sven A Söderholm upprättade arbetsbeskrivning.	UM, åtgärdsprogram
1967	Byggnadsstyrelsen ger tillstånd till byggande av bårhus på kyrkogården samt till indragande av toalett i kyrkan. Toalett byggs bakom orgeln i norra korsarmen.	UM
1972	Riksantikvarieämbetet beviljar tillstånd för restaurering och ombyggnad av orgeln. Det ska göras av firman Åkerman & Lunds nya orgelfabriks AB.	UM
1973	Orgeln restaurerades.	UK s 7
1985	Riksantikvarieämbetet lämnar tillstånd till brottsförebyggande åtgärde i form av märkning av inventarier.	UM

1992	Länsstyrelsen ger tillstånd till anläggande av minneslund på kyrkogården enligt förslag upprättat av Lennart Lundqvist landskapsarkitektkontor AB.	UM
1994	Länsstyrelsen ger tillstånd till ombyggnad av bårhuset på kyrkogården.	UM
1995	Arkitekt Björn Nilsson i Öregrund upprättar program för utvändig restaurering av Hållnäs kyrka.	UM
1997	Länsstyrelsen ger tillstånd till uppsättande av fyra lyktstolpar på kyrkogården (den gamla delen).	UM
1998	Byte av bänkvärmare och radiatorer utförs.	UM
1998	Arkitekt Jerk Alton upprättar ett förslag till omfattande inre ombyggnad som hittills inte kommit till utförande. Förslaget gick i huvudsak ut på att bygga en lillkyrka i den ursprungliga medeltida byggnadsdelen och att dela av den från resten av kyrkan med en glasvägg.	UM
1999	Riksantikvarieämbetet beviljar 192 000 kr för konservering av föremål med akuta skador. Det framgår ej vilka föremål som avses men troligen är det de medeltida skulpturena.	UM
1999	Länsstyrelsen ger tillstånd till att grusgången från södra kyrkogårdsentrén plattsätts.	UM
1999	Under sommaren och hösten renoveras fasader och tak och fönster. Fasadputs renoveras och avfärgas lika tidigare med KC-färg. Fotrännor i kopparplåt renoverades. Stuprör av koppar renoverades. Korset på tornet står på en rosettliknande dekoration vars trästomme byttes ut och kläddes med kopparplåt. Korset förgylldes. Rötskadade delar av fönstersnickerier byttes ut. Fönster och dörrar målades med linoljefärg i brunt.	
2004	Altaruppsats och altartavla samt altarring konserveras av konservator Sven Olof Carlsson, Gimo.	UM